

KAWALEROWIE ORDERU VIRTUTI MILITARI - CHLUBĄ ZIEMI STASZOWSKIEJ CZ.2.

KAWALEROWIE ORDERU VIRTUTI MILITARI - CHLUBĄ ZIEMI STASZOWSKIEJ CZ.2.

Kontynuując cykl - przybliżania staszowianom Bohaterów odznaczonych za czyny bojowe Orderem Virtuti Militari podczas walk o niepodległą Polskę - przedstawiam kolejne trzy Postacie. Podobnie, jak oficerowie przedstawieni w części I, również prezentowani obecnie mieli związek z ziemią staszowską. Są naszą chlubą i zasłużyli na najwyższy szacunek.

Podpułkownik Antoni Wiktorowski ps. „Piast”, „Kruk” (1894 - 1945?) urodził się 13 VI 1894 r. w Małej Wsi k/Bogorii, ówczesnie w zaborze rosyjskim. Syn Piotra i Katarzyny z Petrykowskich - z rodziny ziemiańskiej herbu rycerskiego Jastrzębiec. Początkowo uczył się w Bogorii, następnie w Progimnazjum w Sandomierzu, które ukończył w 1913 r.

Dnia 5 V 1915 r., podczas trwającej już I wojny światowej, powołany został do armii rosyjskiej. Służył w 2 pułku Strzelców Syberyjskich. W dniu 1 I 1917 r. ukończył w Pskowie Szkołę Oficerską, należąc jednocześnie do Związku Polaków. W październiku 1917 r., w zrewoltowanej już Rosji, wstąpił do I Korpusu Polskiego generała Józefa Dowbor - Muśnickiego. Służył w 1 kompanii I batalionu 2 pułku strzelców. Po rozbrojeniu Korpusu przez Niemców, w połowie 1918 r. wrócił wraz z innymi żołnierzami Polakami do kraju. Chorował, jednak 16 VII 1919 r. wstąpił do Wojska Polskiego. Walczył w wojnie polsko - bolszewickiej jako dowódca kompanii, następnie batalionu 49 pułku piechoty. Dnia 1 III 1920 r. mianowany na stopień porucznika. W czasie walk frontowych, w dniu 1 IV 1920 r., w bitwie pod Iwankowicami wykazał kunszt dowódczy i odwagę osobiście, prowadząc żołnierzy do zwycięskiego ataku na nieprzyjaciela.

Po wojnie dowodził kompanią w 44 pułku piechoty w Równem, a następnie 7 kompanią w 2 pułku piechoty Legionów (2 ppLeg.) w Pińczowie. Dnia 1 I 1931 r. mianowany na stopień kapitana. W 1933 r. ukończył kurs w Centrum Wyszkożenia Piechoty i służbę pełnił w 2 ppLeg. w Sandomierzu. Stan zdrowia (gruźlica) nie pozwalał mu na pozostanie w wojsku. Dnia 1 I 1936 r., po mianowaniu na

stopień majora, przeniesiony został do rezerwy. Wybudował dom na peryferiach Bogorii (willa „Zacisze”), w którym zamieszkał wraz żoną i przysposobioną córką Zofią.

We wrześniu 1939 r. stanął do obrony Ojczyzny. Dostał się do niewoli niemieckiej. Zwolniony ze względu na stan zdrowia, wrócił do Bogorii. Już w październiku 1939 r. zaczął tworzyć organizację konspiracyjną pod nazwą „Piast”, wraz z którą wszedł skład Obwodu ZWZ/AK Sandomierz. W latach 1941 - 1942 mjr. A. Wiktorowski „Piast”, „Kruk” był przewidywany na dowódcę powstańczego zgrupowania do walk w południowym rejonie powiatu sandomierskiego. W maju 1944 r. został komendantem Obwodu AK Sandomierz. W ostatnich dniach lipca 1944 r. sprawnie przeprowadził mobilizację Obwodu do Akcji „Burza” i objął dowództwo 2 pułku piechoty Legionów AK (2 ppLeg.AK). Dwukrotnie podejmował próby opanowania Sandomierza. Wobec przewagi Niemców zmuszony był odstąpić. Dowodząc 2 ppLeg. AK w składzie 2 Dywizji Piechoty Legionów AK przeszedł z nim na Kielecczyźnie cały szlak bojowy znaczony potyczkami i bitwami z Niemcami pod: Cebrem, Ostojowe, Miedzierzą, Szewcami, Radkowem, Dziebałtowem. Na całym tym szlaku pułk odnosił sukcesy. Dnia 10 IX 1944 r. mjr A. Wiktorowski, rozkazem Komendanta Głównego AK, został mianowany na stopień podpułkownika. Podczas reorganizacji pułku, z uwagi na pogarszający się stan zdrowia przekazał, w dniu 8 X 1944 r., dowodzenie mjr. Eugeniuszowi Kaszyńskiemu „Nurtowi” i przeszedł do konspiracji na terenie powiatu Włoszczowa.

W styczniu 1945 r. po rozgromieniu Niemców na Kielecczyźnie przez ofensywę Armii Czerwonej, ppłk Wiktorowski w Wielkanoc 1945 r. wrócił do domu w Bogorii. Dnia 22 IV 1945 r. został aresztowany przez UB i wszelki ślad po nim zaginął. Do dzisiaj nie wiadomo, czy został zamordowany, czy będąc poważnie chory, zmarł w więzieniu. Jedynie ślady prowadzą do Kielc, Łodzi i Wawra. Na Cmentarzu Komunalnym w Sandomierzu, obok grobu żony, jest symboliczna mogiła ppłk. Antoniego Wiktorowskiego. W Bogorii, w miejscowym kościele umieszczono poświęconą mu tablicę pamiątkową. Za zasługi w walkach o niepodległą Polskę i wykazane w ich toku bohaterstwo, dnia 30 VI 1921 r., został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy (nr 1961). Odznaczony był także: czterokrotnie Krzyżem Walecznych, Krzyżem Zasługi z Mieczami, Medalem Niepodległości.

Kapitan Piotr Kabata ps. „Wujek”, „Żar” (1895 - 1979) urodzony 10 X 1895 r. w Wiśniowej k/Staszowa. Syn Józefa i Anny z d. Prostack. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Solcu n/Wisłą. W czasie I wojny światowej, od 15 II 1915 r. był w Legionach Polskich m. in. w 6 pułku piechoty Legionów. W Dęblinie ukończył Szkołę Oficerską. Po kryzysie przysięgowym w Legionach, organizował Polską Organizację Wojskową (POW) na Lubelszczyźnie. Od 1918 r. służył w Wojsku Polskim, w 25 pułku piechoty. 1919 r. ochotniczo walczył w Powstaniu Śląskim, następnie pracował w wojskowym wywiadzie ofensywnym, m. in. na terenie opanowanym przez bolszewików. W wojnie 1920 r. był dowódcą kompanii, a następnie batalionu w 25 pułku piechoty. Podczas walk frontowych był czterokrotnie ranny. Pod koniec 1920 roku został adiutantem gen. Lucjana Żeligowskiego, dowódcy Korpusu Wojsk Litwy Środkowej. Następnie służył w 77 pułku piechoty w Lidzie. W latach 1922 - 1924 był poza wojskiem, pracował jako urzędnik i nauczyciel. W 1924 r. ponownie wstąpił do

wojska; został dowódcą kompanii 78 pułku piechoty w Baranowiczach. W 1931 r. i przed kolejne dwa lata służył w 12 batalionie Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) w Skałacie. Awansowany na stopień kapitana objął funkcję powiatowego komendanta Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego (PWWF) w Buczaczu. Od 1936 r. służył w 83 pułku strzelców poleskich w Kobryniu, w którym w 1939 r. mianowany został dowódcą obrony przeciwlotniczej. W kampanii wrześniowej był dowódcą plutonu w 183. pułku piechoty rezerwowej i walczył pod Kockiem w składzie Samodzielnej Grupy Operacyjnej gen. Franciszka Kleberga. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł z obozu w Radomiu i wrócił w strony rodzinne, po czym rychło podjął działalność konspiracyjną. W marcu 1940 r. został komendantem Podobwođu ZWZ/AK Szydłów. Podlegli mu partyzanci „Grupa Kuny” i „Grupa Dęba” podejmowali szereg działań dywersyjnych i likwidacyjnych przeciwko Niemcom. W końcu lipca 1944 r. w toku mobilizacji Podobwođu AK Szydłów do antyniemieckiej Akcji „Burza”, utworzona została w podobwodzie, w oparciu o „Grupę Dęba”, 3 kompania I batalionu 4 pułku piechoty Legionów AK, w składzie 2 Dywizji Piechoty Legionów AK. Przeszła ona cały szlak bojowy na Kielecczyźnie biorąc udział - podobnie jak 2 ppLeg. AK - w licznych potyczkach i bitwach z Niemcami aż do X 1944 r. Po zajęciu Szydłowa i okolic przez Armię Czerwoną, kpt. Piotr Kabata został we wrześniu 1944 r. aresztowany przez NKWD, osadzony w obozie przejściowym a następnie wywieziony do łagrów w ZSRR. Do kraju powrócił w 1947 r. Już w maju 1949 r. został aresztowany przez UB w Cieszynie. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Kielcach skazany został na karę śmierci, zamienioną w wyniku rewizji wyroku na 10 lat więzienia. Przebywał w więzieniach w Kielcach, Płocku, Goleniowie. Wyszedł na wolność w 1956 r. Mieszkał w Koniecpolu k/Częstochowy. Pracował w tartaku. Zmarł 20 VII 1979 r. Był żonaty z Heleną z Wojciechowiczów. Mieli dwóch synów i córkę.

Rozkazem Komendanta Głównego AK, z dnia 1 I 1945 r., odznaczony został Orderem Virtuti Militari V klasy. Nadto odznaczony m. in.: trzykrotnie Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Niepodległości, Medalem za wojnę 1918 - 1921.

Porucznik rezerwy książę Artur Radziwiłł (1901 - 1939) urodzony 10 I 1901 r. w Sichowie k/Staszowa. Syn Macieja i Róży z d. Potocka. W 1919 r. zdał maturę w Gimnazjum w Warszawie. W wojnie polsko - bolszewickiej 1920 r. brał udział w walkach frontowych jako dowódca plutonu 4 pułku piechoty Legionów. Szczególną odwagą wyróżnił się podczas walk o Kiszyn.

Po zakończeniu wojny administrował rodzinnymi posiadłościami. W latach 1923 - 1927 przebywał w Indochinach, na Dalekim Wschodzie, gdzie prowadził plantację kauczuku. W 1927 r., po powrocie do kraju, objął we władanie dobra w Rytwianach. Sprawne administrowanie sprawiło znaczne ożywienie gospodarcze miejscowości, nowe inwestycje, nowe miejsca pracy. Książę Artur Radziwiłł mieszkając w Rytwianach, działał aktywnie społecznie m. in. w Sejmiku Powiatowym w Sandomierzu, w Radzie Społecznej Gimnazjum w Staszowie i innych. Żonaty z Krystyną z d. Plater, mieli troje dzieci.

Jako oficer rezerwy okresowo był powoływany na ćwiczenia wojskowe. Dnia 27 VIII 1939 r., wobec

już realnej groźby agresji Niemiec na Polskę, porucznik rez. Artur Radziwiłł został zmobilizowany do I batalionu 2 pułku piechoty Legionów w Staszowie i objął dowództwo 2 kompanii strzeleckiej. Pułk został ześrodkowany w m. Żelów (na południe od Bełchatowa) w składzie 2 Dywizji Piechoty Legionów, w Armii „Łódź”. W dniach 3-5 września 1939 r. staszowski I batalion, w składzie pułku, bronił pozycji Księży Młyn- Modrzew na Górach Borowskich. 2 kompania por. Radziwiłła broniła pododcinka „Modrzew”. Mimo wielokrotnych ataków Niemców z użyciem czołgów, nawał artyleryjskich, pozycja kompanii, batalionu i pułku została utrzymana. Dnia 5 września, w dramatycznych okolicznościach, gdy Niemcy niemal okrążyli bronioną pozycję „Modrzew”, por. Artur Radziwiłł osobiście poprowadził żołnierzy do kontrataku i odparł nieprzyjaciela. Na skutek przerwania frontu przez Niemców na innym odcinku Armii „Łódź”, 2 ppLeg. wraz z dywizją, w dniach 5-13 IX 1939 r. cofał się w walkach odwrotowych w kierunku na Warszawę. Dnia 13 IX pułk podjął próbę przedarcia się do okrążonej już stolicy. Tego też dnia por. Artur Radziwiłł poległ w boju pod Ołtarzewem, prowadząc do ataku swoją 2 kompanię I batalionu. Pochowany został w zbiorowej żołnierskiej mogile. Dzięki staraniom żony, w roku 1940 zwłoki ekshumowano i złożono w podziemnej krypcie klasztoru w Rytwianach. Spoczywają tam do dzisiaj.

W uznaniu osobistego męstwa i zdolności dowódczych, por. rez. książę Artur Radziwiłł został pośmiertnie odznaczony, przez dowódcę Armii „Warszawa” gen. Juliusza Rómmla, Orderem Virtuti Militarii V klasy (rozkaz z dnia 29 IX 1939 r.). Wcześniej, bo już w 1920 r. za czyny bojowe odznaczony był Krzyżem Walecznych.

Order Virtuti Militarii V klasy

Przy opracowaniu artykułu korzystałem zwłaszcza z: Bogusław Szvedo: Kawalerowie Virtuti Militarii ziemi sandomierskiej, t. 1, Wyd. Diecezjalne w Sandomierzu, Sandomierz 2001. Nadto: Piotr Sierant: 2 Pułk Piechoty Legionów Armii Krajowej, Oficyna Wydawnicza Volumen, wyd. Bellona, Warszawa 1996. Jerzy Więckowski: Żołnierze Staszowa. Zarys dziejów I batalionu 2 pułku piechoty Legionów, wyd. STK, Staszów 1995. Tegoż: „Czeremcha” Podobwód Armii Krajowej Klimontów, Wyd. STK, Kraków 2009. Józef Mrozkiewicz „Brzoza”: W konspiracji i w walce. Z dziejów Podobwołu AK Szydłów, Wyd. Pedagogiczne ZNP Spółka z o.o, Kielce 1997. Zdjęcia oficerów z książki B. Szvedo, jw.

Źródło: GONIEC STASZOWSKI, nr 1,2/2013, Jerzy Władysław Więckowski

